

Çocuk Cinsel İstismarı Vakalarında Adli Görüşme: Günümüz Teknikleri ve Gelecekteki Yönelimler*

- Özet Çeviri -

Psk. Elif Ersoy

İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü
elifersoya@hotmail.com

Amerikan Çocuk İstismarı Meslek Birliği'ne (American Professional Society on the Abuse of Children, APSAC) göre çocuk istismarı vakalarında adli görüşmenin amacı "mağdur olduğu iddia edilen çocuk ve ergenin istismar edilip edilmediğini (ya da istismar riski altına olup olmadığını), istismar edildiyse de kim tarafından edildiğini belirlemek için eksiksiz ve doğru bir rapor meydana getirmektir" (APSAC, 2002). Görüşmeler, tıp ve ruh sağlığı uzmanlarınca yapılabileceği gibi, yasa infaz memurları, çocuk koruma hizmetleri personeli ya da uzman adli görüşmeciler tarafından da yapılabilmektedir (APSAC, 2002; Carnes, 2000; Lanning, 2002; National Children's Advocacy Center, 2005a; National Children's Advocacy Center, 2005b). Kötü yapılan adli görüşmeler, doğru olmayan iddiaların elde edilmesi, çocukların ve ailelerin gereksiz yere strese girmesi, mahkemenin çocuk mağdura duyduğu güvenin azalması, gerçeklerin bulanıklaştırılması, failin mahkumiyet olasılığının azalması gibi ciddi sonuçlara yol açabilmektedir (Wood ve Garven, 2000). Bu olumsuz sonuçları önlemek için günümüzde kullanılan görüşme teknikleri sürekli olarak incelenmeli ve gerektiğinde revize edilmelidir. Bu makalenin amacı çocuk cinsel istismar mağdurlarıyla yapılan adli görüşmelerde günümüzde kullanılan teknikleri, araştırma ve uygulama sahasındaki yeni teknikleri incelemektir.

özel, can sıkıcı ve utandırıcı bir konudur ve çoğu çocuk için öykülerini anlatmaları mümkün olmamaktadır (Hsu ve ark., 2002; Tyler, 2002). Literatürde, cinsel istismarın ifşasını etkileyen pekçok faktör keşfedilmiştir. Bu faktörler, görüşmecinin bireysel özelliklerini (cinsiyet vb.), çocuk ve ergenin özelliklerini (yaş vb.) ve görüşmeye dair özellikleri kapsar.

Wood ve Garven (2000) hatalı görüşme ve acemi görüşme arasında bir ayrım yapmayı önermiştir. Hatalı görüşme tekniklerini dört kategoride tanımlanmışlardır: takviye kullanımı (örn: ceza ya da ödül), sosyal etki (örn: çocuğa diğerlerinin söylediklerini söylemek), telkin edici ya da yönlendirici sorular (örn: çocuğun söylemediği bir şeyi söylemek) ve çocuğu deneyimini doğrudan anlatmasından uzaklaştırmak (örn: ne olduğunu değil de, ne olmuş olabileceğini sormak). Wood ve Garven, acemi görüşmeyi ise tavsiye edilmiş görüşme tekniklerini kullanmadaki başarısızlık olarak tanımlamaktadırlar. Yüksek eğitilmiş görüşmeciler de, unutkanlık, beceri eksikliği ve süpervizyon eksikliği sonucunda acemi görüşmeler yapabilirler. Süpervizyon, hatalı ve acemi görüşmelerin azalmasında oldukça faydalı olmaktadır. Görüşmeler teybe alınmalı ve görüşme kopyaları ve kasetleri düzenli olarak süpervizörler tarafından yeniden incelenmelidir. Wood ve Garven, görüşmecilerin, çocuklarla görüşme konusunda deneyimli, görüşme ya da danışma konularında eğitilmiş, master düzeyinde eğitilmiş, sıcak bir ilişki kurabilme becerisine sahip ve geribildirimleri olumlu karşılayıp gerektiğinde değişebilme becerisine sahip olmalarını

I. Görüşme Sırasında Çocuğun Olayı İfşasını Etkileyen Faktörler

Cinsel istismar, sıklıkla, tartışması çok

önerirler.

Görüşmecinin cinsiyeti, cinsel istismarın ifşasını etkileyen faktörler arasında incelenmiştir. Lamb ve Garretson (2003) Britanya, İsrail ve Birleşmiş Milletler'de 4-14 yaşları arasındaki çocuklarla yapılan 672 adli görüşmeyi gözden geçirdiklerinde sonuç olarak, kadın görüşmecilerin, erkek çocuklara, kız çocuklara sorduklarından daha fazla sayıda telkin edici soru sorduklarını ve ayrıca kız çocukların, kadın görüşmecilere, erkek görüşmecilere anlattıklarından anlamlı ölçüde daha fazla ayrıntı anlattıklarını tespit etmişlerdir. Bu sonuçlar, görüşmecinin ve çocuğunun cinsiyetlerinin aynı olmasının olayın ifşasında önemli bir rol oynadığını ileri sürer.

Yaş, olayın ifşasını etkileyen etmenler arasında en fazla çalışılan konu olmuştur. Görüşme sırasında daha küçük çocuklar, daha büyük çocuklara göre daha az ayrıntı ve daha kısa cevaplar verme eğilimindedirler (Davies ve ark., 2000; Hershkowitz ve ark., 2002; Lamb ve Garretson, 2003; Sternberg ve ark., 1996; Sternberg ve ark., 2001). Davies (2000) yaptığı bir çalışmada, literatürle benzer olarak, 12-14 yaşları arasındaki çocukların açık-uçlu sorulara daha uzun ve daha doğru yanıtlar verirken; 4-11 yaşları arasındaki çocukların kapalı uçlu ve spesifik ama yönlendirici olmayan sorulara daha uzun ve daha doğru yanıtlar verdikleri sonucuna ulaşmıştır. Yanıtların uzunluğu yaşla birlikte artış göstermektedir. "Sonra ne oldu?" gibi anlattırıcı soruların (çocuğu bir yanıt vermeye teşvik eden sorular ve sözcükler) ve "Bu olurken sen nerdeydin?" gibi açık-uçlu soruların küçük çocuklara oranla büyük çocuklarda daha etkili olduğu bulunmuştur. Literatür bulgularına göre açık-uçlu ve anlattırıcı sorular öncelikle daha büyük çocuklar ve ergenlerde kullanılmalıdır. Görüşme tekniğini seçerken çocuğun yaşını gözönünde bulundurmak önem ar-

zetmektedir (Carnes, 2000).

Yaş farklılıkları cinsel istismarın kanıtlanması hususundaki kararları da etkilemektedir. Haskett, Wayland, Hutcheson ve Tavana (1995), 7 ülkeden 175 çocuk koruma servisinde bulunan 2-19 yaş arasındaki çocukların maruz kaldıkları istismarın kanıtlanması kararlarını etkileyen faktörleri araştırmışlardır. Sonuç olarak büyük çocukların mağdur olduğu vakaların kanıtlanmasının, küçük çocukların mağdur olduğu vakalara göre daha muhtemel olduğu bulunmuştur. Kanıtlanmayla ilişkili en önemli faktörler, Çocuk Koruma Servisleri çalışanlarınca belirtildiği üzere, çocuğun olayla ilgili verdiği ayrıntı düzeyi, tutarlılık ve raporun mantığıdır. Küçük çocukların daha az detay verdiğini gözönüne aldığımızda bu bulgu şaşırtıcı değildir. Ancak, bu bulgu, küçük çocuklarla yapılan etkili görüşme tekniklerine duyulan ihtiyacın altını çizmektedir.

Campis, Hebden-Curtis ve Demaso (1993) cinsel istismarın ifşasında, okul öncesi çocukları (23 aylıktan 6 yaşına kadar) ve okul çocukları (7 yaşından 17 yaşına kadar) arasındaki gelişimsel farklılıkları incelemiştir. Okul öncesi çocukların olayı kazara ifşa ederken, okul çocuklarının tipik olarak kasıtlı ifşalar yapma eğiliminde olduklarını bulmuştur. Okul öncesi çocuklar, okul çocuklarına göre daha fazla fiziksel (abdominal ağrı, şişlik, vajinal acı gibi) ve/veya davranışsal semptomlar (gece kabusları, masturbasyon, agresyon gibi) gösterirler. Farklı yaş gruplarındaki çocuklarla görüşme yaparken bu gelişimsel farklılıkları gözönünde bulundurmak yararlı olabilir. Örneğin, okul öncesi çocuklarıyla görüşürken sözel ifadelerin yanında fiziksel ve davranışsal semptomlar da kuvvetlice göz önünde bulundurulmalıdır.

II. Adli Görüşmelerde Kullanılan Teknikler

Bu çalışmanın odak noktası adli görüşmelerde sıklıkla kullanılan güçlü ya da deneysel teknikler olacaktır. Bunlar, kör iddia görüşmesi, açık-uçlu sorgulama, kognitif görüşme teknikleri, temas anketi, doğru-yanlış tartışmaları ve anatomik ayrıntılı bebeklerdir.

Kör İddia Görüşmeleri

Amerikan Çocuk İstismarı Meslek Birliği (APSAC), görüşmeden önce iddia hakkında bilgi toplamanın uygun olduğunu belirtmektedir (APSAC, 2002). Bu bilgi, görüşmeciyi yönlendirmede ve çocuğun ifadelerini berraklaştırmada işe yarayabilir. Fakat, iddiaları önceden bilmek, görüşmecinin önyargılarını arttırabilir ve onu telkin edici ve yönlendirici sorular sormaya yöneltebilir. Cantlon ve arkadaşları (1996), kör iddia görüşmeleri (iddialar hakkında önceden bilgi almadan yapılan görüşmeler) ile iddiaların bilindiği görüşmeleri (iddialar hakkında önceden bilgiye sahip olarak yapılan görüşmeler) karşılaştırdığı çalışmada, kör iddia görüşme teknikleri kullanıldığında ifşa oranlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Yazarlar, bu bulguyu, kör iddia görüşmelerinde görüşmecinin dikkatinin ve sabrının arttığına, bunun da çocuk ve görüşmeci arasındaki dostça ilişkiyi arttırmasına atfetmişlerdir. Bu bulgular ışığında ve kör iddia görüşmelerinin mahkemelerde daha objektif bilgiler olarak değerlendirildiği bilgisinden hareketle (Cantlon ve ark., 1996), çocuk cinsel istismarında adli görüşmelerin olabildiğince kör iddia tekniğiyle yapılması gerektiğini öne sürebiliriz. Ancak, iddiaları önceden bilmekten bağımsız olarak görüşmeci, görüşme sırasında her zaman objektif ve yargılayıcı olmayan bir tutum takınmalıdır (APSAC, 2002; Bruck ve Ceci, 1995; Carnes, 2000;

Lanning, 2002; Saywitz ve ark., 2002).

Açık-Uçlu Sorular

Araştırmalar, okul çocukları ve ergenlerde açık-uçlu ve anlattırıcı sorularla diğer soru tarzlarına göre, daha uzun, daha ayrıntılı ve daha doğru cevaplar elde edildiğini göstermektedir (Craig ve ark., 1999; Davies ve ark., 2000; Lamb ve Fauchier, 2001; Lamb ve Garretson, 2003; Sternberg ve ark., 1996). Ancak, bu tipteki bir sorgulama çok küçük çocuklarda pek etkili değildir ve sıklıkla başka tarzdaki görüşmeci ifadelerine göre daha kısa ve daha az ayrıntılı bilgi sağlar (Davies ve ark., 2000; Hershkowitz ve ark., 2002; Sternberg ve ark., 1996). İpucuyla birlikte sorulan anlattırıcı sorular ("Sana dokunduğunu söyledin... bana bununla ilgili daha fazla şey anlat") daha küçük çocuklarda daha işlevseldir: özellikle seçenekli-şaşırtmacalı ya da kapalı-uçlu sorulara göre daha güvenilir bir alternatiftir.

Craig ve arkadaşları (1999), adli görüşmelerde çocuk ifadelerinin doğruluğunu ölçmek amacıyla Kriter Bazlı İçerik Analizi'ni (Criteria-Based Content Analysis, CBCA) kullanmıştır. CBCA, 14 içerik kriterini baz alarak çocuk ifadelerinin geçerliliğini ölçen bir prosedürdür. Araştırma sonuçları, açık-uçlu soruların, kapalı ve direkt sorulara göre daha serbest anlatı cevapları ve daha doğru bilgiler sağladığını göstermiştir. Tersine, direkt soruların serbest anlatı yanıtlarını kısıtlandığı bulunmuştur. Davies ve arkadaşlarının (2000) aynı konuda 4-14 yaşları arasındaki 36 çocukla yaptığı bir araştırma sonucunda 12-14 yaşları arasındaki çocukların, açık-uçlu sorulara, diğer tipteki sorulara olduğundan daha doğru ve daha uzun cevaplar verdiklerini bulmuşlardır. Ancak, 12 yaş altı çocukların da spesifik ama yönlendirici olmayan sorulara diğer tipteki sorulara göre daha uzun cevaplar ve daha doğru bilgiler

sağladığı görülmüştür. Araştırmalar sonucunda, okul çocukları ve ergenler için açık-uçlu sorular kullanılmalıyken küçük çocuklar için spesifik ama yönlendirici olmayan ve ipucuyla birlikte sorulan anlattırıcı soruların en uygun olduğu tespit edilmiştir.

Kognitif Görüşme

Son yıllarda, kognitif görüşme olarak bilinen dört görüşme tekniği, çocuk cinsel istismar vakalarındaki adli görüşmelerde kullanılmaktadır (APSAC, 2002; Hayes ve Delamothe, 1997; Hershkowitz ve ark., 2002; Saywitz ve ark., 1992; Saywitz ve ark., 2002). Teknikler, olayı zihinsel olarak yeniden yapılandırmayı, olayın her ayrıntısını anlatmayı (öneminden bağımsız olarak), olayı farklı gidişatlarla hatırlamayı ve olayı çeşitli perspektiflerden tanımlamayı içerir (Fisher ve Geiselman, 1992; Saywitz ve ark., 1992). Araştırmalar, çoğunlukla kognitif görüşmenin çocukların olayları hatırlamalarında etkili olduğunu göstermektedir, yine de bu teknik daha büyük çocuklarda daha pratik ve daha etkili gibi gözükmektedir (APSAC, 2002; Hayes ve Delamothe, 1997; Saywitz ve ark., 1992). Hayes ve Delamothe (1997), yaşları 5-11 arasındaki değişen 128 çocukla yaptıkları bir çalışmada kognitif görüşmenin iki bileşeninin etkisini (zihinsel durumu olarak yeniden canlandırma ve her detayı rapor etme) incelemişlerdir. Bu bileşenler seçilmiştir çünkü bunlar çocuk için en uygun yöntemlerdir ve önceki çalışmalarda diğer tekniklerden ayrı olarak etkili oldukları görülmüştür. Kognitif görüşmenin diğer iki bileşenini (olayı farklı sıralarda gidişatlarla hatırlamayı ve olayı çeşitli perspektiflerden tanımlamayı) küçük çocuklarda uygulamak sıklıkla çok güçtür. Bu çalışmadaki kognitif görüşme teknikleri standart görüşme tekniklerine oranla hatırlanan doğru bilgi miktarını anlamlı ölçüde yükseltmiştir. Bu bulgu küçük çocuklara göre büyük çocuklar için

daha da geçerlidir ve kognitif görüşme tekniklerinin bir alt kümesinin tüm kognitif görüşmeler için kullanışlı ve yararlı alternatif olabileceğini ileri sürmektedir.

Hershkowitz ve arkadaşları (2002), rastgele seçilmiş kontrollü bir testte, kognitif görüşme bileşenlerinden biri olan zihinsel olarak yeniden canlandırma ile fiziksel durumu yeniden canlandırmayı karşılaştırmıştır. Fiziksel durumu yeniden canlandırma, bireyi, olayın meydana geldiği gerçek yere maruz bırakmaktır (örn: çocuğu iddia edilen suç mahalline götürmek). 4-13 yaş aralığındaki çocuklarla İsrail’de yapılan 142 adli görüşmeyi inceledikleri çalışma sonucunda, zihinsel olarak yeniden canlandırma grubundaki çocuklar fiziksel durumu yeniden canlandırma grubuna göre anlattırıcı sorulara hem daha uzun hem de daha ayrıntılı cevaplar vermişlerdir. Bu bulgular, zihinsel olarak yeniden canlandırmanın adli görüşmenin yararlı bileşeninden biri olduğunu ileri sürmektedir.

Doğru-Yalan Tartışmaları

Görüşmeciler, istismar odaklı sorgulamaya başlamadan önce sıklıkla çocuğun “doğru” ve “yalan” arasındaki farkı anlama düzeyini ölçerler. Bu müzakere, çocuğun yeterliliğini göstererek mahkemede ifadelerine duyulan güvenirliliği artırabilir (APSAC, 2002; Huffman ve ark., 1999). Wyatt (1999), çocuklara hiç yalan söyleyip söylemediklerinin ve yalan söylemekten doğacak sonuçların sorulmasını önermektedir. Aynı zamanda görüşmecilerin çocuğun bu kavramları anlama düzeylerini örnekler vererek ölçmelerini önerir (“Bana bu sandalye hakkında bir yalan söyle” gibi). APSAC görüşmecilerin doğru-yalan müzakereleri sırasında somut örnekler kullanmalarını önerir (APSAC, 2002). Çocukla görüşme süresince doğruyu söyleyeceğine dair sözel bir anlaşma yapmak sıklıkla faydalıdır (Huffman ve ark., 1999; Talwar ve ark.,

2002).

Temas Anketi

Son yıllarda popülerlik kazanan bir görüşme tekniği olan Temas Anketi çocuk istismar taraması için geliştirilmiştir ve temaların iyi-nötr-kötü aralığı boyunca bir kontinyum üzerinde bulunduğu düşüncesi baz alınmıştır (Hewitt, 1998). Okul öncesi çocuklarının sıklıkla kendilerini ifade etmede beceri eksikliği yaşadıkları için Hewitt, Temas Anketi'nin 3 yaş ve üzerine çocuklar için kullanılmasını önermektedir. Temas Anketi, çocuğun deneyimlediği çeşitli temasları (örn: sarılma, öpme, vurma, cinsel dokunuşlar), temalarla alakalı duygularını, temaların olduğu vücut bölgelerinin ve temasları kimin yaptığıyla ilgili tartışmaları içerir. Hewitt ve Arrowood (1994), 4-8 yaşları arasındaki 42 çocuğun Temas Anketi sonuçları ile tamamlanmış vaka inceleme sonuçlarını karşılaştırmıştır. Sonuçlarda, tüm değerlendirmeler sonucunda istismar olmadığına karar verilen hiçbir vaka da hiçbir çocuğun istismar iddiasında bulunmadığı görülmüştür (hiçbir yanlış pozitif bulunmamıştır). Ancak, çocukların % 29'u tüm değerlendirmeler sonucunda istismar olduğuna karar verilen vakalarda istismara uğradığını ifşa etmemiştir. Böylece Temas Anketinin az bir yanlış payı olduğunu görmekteyiz. Bu, Temas Anketinin kullanışlı bir alet olabileceğini fakat deneysel olarak desteklenmiş diğer görüşme teknikleriyle birlikte kullanılması gerektiğini öne sürer. Bu konuda ileri araştırmalara ihtiyaç vardır.

Anatomik Ayrıntılı Bebekler

Literatürde en tartışmalı olan görüşme tekniklerinden biri anatomik ayrıntılı bebeklerin kullanımudur. Bazıları bebeklerin, çocuklara istismarı hatırlama ve ayrıntıları tanımlama konusunda yardımcı olduğunu söylerken (APSAC, 2002; Boat ve Everson, 1996; Britton ve

O'Keefe, 1990; Carnes, 2000; Melton ve ark., 1997) diğerleri onların çocukların ifadelerinin kalitesini düşürebileceğini ve istismara uğramamış çocukların bile seksual içerikli oyunlar oyanabileceğini iddia etmektedir (Bruck ve Ceci, 1995; Ceci ve Bruck, 1993; DeLoache, 1993; Santtila ve ark., 2004). Ceci ve Bruck (1993), 3 yaş çocuklarıyla çocuk doktorlarını ziyaret ettikten sonra anatomik ayrıntılı bebekleri kullanarak görüşme yapmışlardır. Çocukların yarısının genital bir incelemeden geçirilmiş, diğer yarısının ise geçirilmemiş olmasına rağmen genital incelemeden geçirilmemiş çocukların % 55'i bebeklerin kullanıldığı görüşmede hatalı bir şekilde genital incelemeden geçirildiklerini söylemişlerdir. DeLoache (1993), 2-4 yaş çocuklarıyla bebekleri kullanarak görüşmeler yapmıştır. Bu çalışmada, okul öncesi çocuklarda bebekler kullanılmadığında verilen bilgilerin, bebekler kullanılırken verilen bilgilerden daha doğru olduğu ortaya çıkmıştır. Bu alandaki araştırmalar, anatomik ayrıntılı bebeklerin etki altına alınabilirlik ve kendini ifade etmedeki yetersizlikleri sebebiyle okul öncesi çocuklarıyla kullanılmamasına işaret etmektedir. Okul çocuklarında kullanıldıklarında yararlı aletler olabilirler fakat ihtiyatla ve sadece iletişimi kolaylaştırmak gerektiğinde kullanılmalıdır (APSAC, 2002; Carnes, 2000).

III. Adli Görüşmelerde Yeni Yönelimler

Yapılandırılmış Görüşmeler

Çocuk cinsel istismarı adli görüşmelerinde gelecek vaat eden yeni bir yaklaşım görüşmecinin spesifik bir görüşme formatı kullandığı yapılandırılmış görüşmelerdir (Orbach ve ark., 2000; Sternberg ve ark., 2001; Wells ve ark., 1997; Wood ve Garven, 2000). Çocuk cinsel istismarında kullanılan iki yapılandırılmış görüşme örneği, Cinsel İstismar Semptomlarıyla

İlişkili Yapılandırılmış Görüşme (Structured Interview of Symptoms Associated with Sexual Abuse, SASA) ve Ulusal Çocuk Sağlığı ve İnsan Gelişimi Enstitüsü (National Institute of Child Health and Human Development, NICHD) yapılandırılmış görüşme protokolüdür (Orbach ve ark., 2000; Wells ve ark., 1997).

Mağdur olduğu iddia edilen kişinin ailesiyle yapılandırılmış bir görüşme yapmak için kullanılan SASA, cinsel istismarla ilgili duygusal, davranışsal ve fiziksel semptomlar baz alınarak geliştirilmiştir. Görüşme, 26 alandaki sorgulamalardan oluşur. Sorgulama alanları arasında, kabuslar, konsantrasyon güçlüğü, sık mide ağrıları, sex hakkındaki bilginin artışı, agresyon, başkalarına karşı baştan çıkarıcı davranışlar ve yatak ıslatma gibi semptomlar vardır. Testin tekrarlanabilirliği % 74'tür, bireysel olarak bu oran % 48 ile % 94 arasında değişim gösterir. Araştırmacılar, SASA ile yapılan araştırma sonuçlarına dayanarak, 12 itemden oluşan kısaltılmış bir SASA hazırlamışlardır. Bu versiyonun spesifiklik oranı % 88, duyarlılık oranı % 91'dir. Daha fazla araştırmalara ihtiyaç duyulmasına rağmen, ilk bulgular SASA'nın çocuk cinsel istismarında ebeveynlerle görüşme için yararlı bir alet olduğunu göstermiştir.

NICHD araştırma protokolü, Yael Orbach ve arkadaşları (2000) tarafından etkili görüşme teknikleri hakkında yapılan araştırmalara dayanılarak geliştirilmiştir. NICHD protokolü, bir tanıştirma, doğrulayan müzakeresi ve görüşme için temel kuralların kurulmasıyla başlar. Sonra görüşmeci dostça bir ilişki kurmaya odaklanır ve çocuktan nötr bir olayı tasvir etmesini ister. Görüşmeci sonra çocuğa neden şu anda bir görüşme yaptıklarını sorarak istismar-odaklı sorgulamaya geçiş yapar. Görüşmeci, olabildiğince telkin edici olmayan ve açık-uçlu sorular,

gerektiğinde ise odaklanmış telkin edici olmayan sorular ve seçenekli-şaşırtmacalı sorular kullanır. İstismar olasılığı bulunan her olay bu şekilde incelenir. NICHD protokolünü kullanan görüşmeciler, bireysel geribildirim alırlar ve görüşmeleri tartışmak için düzenli olarak grup toplantılarına katılmaları gerekir.

Birçok çalışma, NICHD protokolünün yönlendirici ve telkin edici sorgulamayı azalttığını, açık-uçlu soruların kullanımını arttırdığını ve çocuklardan elde edilen detay sayılarını arttırdığını göstermiştir (Lamb ve Garretson, 2003; Lamb ve ark., 2002; Orbach ve ark., 2002; Sternberg ve ark., 2001).

Genişletilmiş Adli Değerlendirme

Adli görüşme alanında gelecek vaadeden diğer bir gelişme de genişletilmiş adli değerlendirme modelidir. Genişletilmiş değerlendirme modeli, ilk görüşme sırasında istismarı ifşa etmeyen fakat istismara uğradıklarına dair başka işaretlerin bulunduğu çocuklar için geliştirilmiştir (Carnes, 2000; Carnes, 2005). Eğer ilk görüşmede elde edilen bilginin aydınlatılması gerekiyorsa ya da ilk görüşme sırasında istismarın derecesi ifşa edilmemişse çocuklar genişletilmiş adli değerlendirmeye gönderilebilirler (Carnes, 2000; Carnes, 2005; Carnes ve ark., 1999). Adli değerlendirmenin hedefi çocuğun tehdit edici olmayan bir ortamda olayı ifşa etmesini sağlamak, istismarın gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmek, eğer ol-duysa kim tarafından yapıldığını tespit etmek ve hem yasal konularda hem de tedavi konularında alınan kararlara yardımcı olmaktır (Carnes, 2000; Carnes, 2005). Carnes (2000) görüşmecilerin daha önce çocuklarla çalışmış, çocuk cinsel istismarı ve çocuk gelişimi konusunda eğitilmiş ve adli görüşme yapma ve mahkemede tanıklık yapma konularında deneyimli lisans mezunu ruh sağlığı uzmanları olmaları gerektiğini ileri sürmüştür.

Genişletilmiş adli değerlendirme modelinin yapısı beş aşamalı bilgi toplamayı içerir (Carnes, 2000; Carnes, 2005). İlk aşamada, görüşmeci vakaya dair geçmiş bilgileri toplar, medikal bilgileri toplar ve suçlu olmayan ebeveynle bir görüşme yapar. İkinci aşamada çocukla dostça bir ilişki kurmaya, gelişimsel değerlendirmeye, görüşme süreci için temel kuralların belirlenmesine odaklanılır. Üçüncü aşamada, sosyal ve davranışsal değerlendirmeler yapılır ve davranışsal checklist (Çocuk davranış checklist, çocuklar için travma semptom checklisti, çocuklar için cinsel davranış envanteri) gözden geçirilir. Dördüncü aşamada, çeşitli tekniklerin kullanımıyla (açık-uçlu soruları içerir, Temas Anketi, kognitif görüşme teknikleri, serbest stilde çizimler ve gerekirse anatomik olmayan bebekler) birlikte istismar odaklı sorgulama yapılır. Sonuçta, beşinci aşamada, görüşmeci, çocuğun ifadelerini gözden geçirir ve gerekirse bir tedavi programına sevkeder. Görüşmeci daha sonra toplanan tüm bilgileri değerlendirmek için ve multidisipliner takım için bir rapor hazırlamak için Adli Değerlendirme Kritik Analiz Rehberini kullanır (Carnes, 2000).

Bu modellerle ilgili araştırmaların kısıtlı olmasına rağmen, Carnes ve arkadaşları birkaç olayda genişletilmiş adli değerlendirmenin geçerliliğini incelemişlerdir (Carnes ve ark., 1999; Carnes ve ark., 2001). Carnes, genişletilmiş adli değerlendirme modelini kullanarak 2-16 yaşları arasında 51 çocuğu değerlendirmeye almıştır ve vakaların % 77'sinde ifşaların güvenilirliği hakkında açık bir saptama yapılmıştır. Böylece, vakaların büyük bölümünde değerlendirme amacına ulaşmıştır. Varnes ayrıca 12 eyalette 147 çocukla yapılan genişletilmiş adli değerlendirme modelini kullanarak yapılan görüşmeleri incelemiştir. Vakaların % 64'ünde ifşaların güvenilirliği hakkında açık bir saptama yapıldığı görülmüştür. Yaş,

ırk, cinsiyet açısından sonuçlarda bir farklılık görmemişlerdir. Genişletilmiş adli değerlendirme için önerilen uzunluk 6 oturumdur: Suçlu olmayan ebeveynle yapılan 1 oturum ve çocukla haftada 50 dakika süren oturumlar (Carnes, 2000). Genişletilmiş adli değerlendirme modeli ilk görüşmede ifade vermeyen çocuklar için umut vaadeden alternatif bir yöntem olarak düşünülebilir. Ancak, bu modelle ilgili birkaç sakınca belirtilmiştir (APSAC, 2002; Bruck ve Ceci, 1995; Carnes, 2000; Santtila ve ark., 2004; Wyatt, 1999). Genişletilmiş görüşme birkaç farklı oturumla uygulanır, bu durumun çocuğun güvenliği açısından bir risk oluşturabilir. İlk ya da ikinci oturumdan sonra çocuğu istismara uğrama ihtimali bulunan evine göndermek ve sonraki oturum için bir hafta boyunca beklemek çocuğu gelecekteki istismar için tehlikeye atabilir. Diğer bir endişe de görüşmelerin tekrarlanmasından doğan risktir. Araştırmalar, tekrarlanan görüşmelerin rapordaki çarpıklıkları (bozulmaları), kendini suçlama davranışını ve çocuğun duyduğu acıyı arttırdığını göstermiştir (APSAC, 2002; Bruck ve Ceci, 1995; Wyatt, 1999).

Çocuk Taraftarı Merkezi Modeli

Bazı çocuklar için çoklu görüşmeler gerekli olabileceği gibi, görüşme sayılarına, görüşme yerlerine ve görüşmeci sayılarına bir limit getirmek iyi olabilir. Bazı tahminlere göre, bir çocuk mahkemeye gitmeden önce ortalama 10 kez görüşmeye alınabilmektedir (Wyatt, 1999). Tekrarlayan görüşme ve aynı soruların tekrar tekrar sorulması, özellikle ilk görüşmeler uygunsuz bir şekilde yapılmışsa- yanlış rapor etme ve iddiaların değişmesine sebep olabilir (APSAC, 2002; Bruck ve Ceci, 1995; Santtila ve ark., 2004; Wyatt, 1999). Üstelik çocuk birçok yabancıyla gereksiz yere, tekrarlayan, stressli ve üzücü görüşmeler yaptığında çektiği acı şiddetlenmektedir. Bu probleme bir

çözüm olarak, Huntsville’de Alabama’da 1985 yılında Çocuk Taraftarı Merkezi (Child Advocacy Center, CAC) modeli geliştirilmiştir. Çocuk Taraftarı Merkezinin amacı “çocukların onları korumak için tasarlanan müdahale sistemlerinde mağdur olmamalarını temin etmektir” (National Children’s Advocacy Center, 2005a; National Children’s Advocacy Center, 2005b).

Çocuk Taraftarı Merkezleri, güvenli, tarafsız, çocuk dostu imkanları olan, çocukların ve ailelerinin çok farklı hizmetler alabilecekleri yerlerdir. Bu hizmetler, eğitilmiş görüşmecilerin yürüttüğü adli görüşmeler, ruh sağlığı hizmetleri, tıbbi incelemeler, mağdur desteği ve savunması, multidisipliner takım tarafından vakanın gözden geçirilmesi ve vakanın ilerleyişini ve sonuçlarını takip etmeyi içerir. CAC modeli, çocuk cinsel istismarlarına multidisipliner bir yaklaşım üzerine kurulmuştur. Bu yaklaşım faydalıdır çünkü çocuğa çok önem verir, görüşmelerin sayısını azaltır, mağdura destek sağlar, diğer disiplinlerin anlayış seviyelerini yükseltir, eğitim seçeneklerine ulaşmayı artırır ve daha çok bilgi topladığı için kararların da daha çok bilgiden hareketle alınmasını sağlar (APSAC, 2002; Lanning, 2002; National Children’s Advocacy Center 2005a; National Children’s Advocacy Center, 2005b). Farklı disiplinlerden genel profesyoneller (örn: hukuk, ruh sağlığı, güvenlik, tıp vb.) birlikte ekip kararı alabilmek için koordine bir şekilde çalışırlar. Bu sebeplerden Çocuk Taraftarı Merkezi (CAC) modeli çocuk cinsel istismarı iddialarında kullanılabilir, övgüye değer bir modeldir.

IV. Araştırmalardaki ve Uygulamalardaki Karışıklıklar

Bu makalede gözden geçirilen araştırmalarda çeşitli kısıtlılıklar bulunmuştur. Öncelikli olarak

görüşmecilerin kullandıkları soruların tanımlarında ve kategorileştirilmesinde sorunlar yaşandığı görülmüştür ve gelecekteki çalışmalarda ortak bir kodlama şemasına bağlı kalınması tavsiye edilmektedir. İkinci bir sınırlılık alanı, belirli görüşme teknikleri (örn: Temas Anketi, NICHD protokolü, SASA, genişletilmiş adli değerlendirme modeli) üzerine yapılan araştırmaların çoğu bu tekniklerin geliştirilme sürecinde bulunan kişiler tarafından yapılmıştır. Bu tekniklerin geliştirilme sürecinde bulunmamış kişilerin yapacağı araştırmalara ihtiyaç vardır. Üçüncü olarak, burada tartışılan araştırmaların çoğunun örneklem grubunda ergenler de yer almıştır, çok az sayıda araştırma sadece ergenler üzerinde yapılmıştır. Ergen örneklem grubuyla yapılacak adli görüşme araştırmalarına ihtiyaç vardır. Dördüncü bir sınırlılık alanı, çalışmalardaki sonuç değişkenleriyle ilgilidir. Burada gözden geçirilen çalışmaların çoğunda, araştırmacılar, gerçekten istismar iddialarının doğru olup olmadığını bilememektedirler. Sonuç olarak, çeşitli görüşme tekniklerinin etkinliğini tespit etmek için değişkenlere (örn: kendini suçlamanın olmaması, elde edilen detay sayısı, yanıtların uzunluğu) güvendiler. İstismar iddialarının kanıtlandığı çocuklarla yapılan daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Kriter Bazlı İçerik Analizi bu konuda bir çözüm olabilir (Craig ve ark., 1999; Davies ve ark., 2000).

Adli Görüşmeler İçin Tavsiyeler

Bu literatür incelemesi sonucunda adli görüşmelerle ilgili aşağıdaki tavsiyelerde bulunulmuştur:

- 1) Görüşmelerin, Çocuk Taraftarı Merkezlerindeki gibi, güvenli, tarafsız ve tercihen çocuk dostu bir ortamda yapılması gerekir.
- 2) Tercih yapılabilecek bir durum varsa çocuk istismarına multidisipliner bir

yaklaşım tercih edilmelidir.

3) Görüşme tekniğini seçerken çocuğun yaşı göz önünde bulundurulmalıdır. Daha büyük çocuklarla açık-uçlu sorular; küçük çocuklarla ipucuyla birlikte sorulan anlattırıcı ifadeler ve spesifik ama yönlendirici olmayan sorular kullanılmalıdır. Yönlendirici ve telkin edici sorulardan her zaman uzak durulmalıdır.

4) Ranvedular programlanırken ve yeni görüşmecilerin eğitimlerinde görüşmeci cinsiyeti göz önünde bulundurulmalıdır. Bulgulara göre, bayan mağdurları bayan görüşmecilerle eşleştirmek özellikle yararlı olabilir.

5) Adli görüşmeciler, çocuklarla sıcak ve arkadaşça bir ilişki kurabilme becerisine sahip olmalıdır, daha önce çocuklarla çalışmış, çocuk cinsel istismarı ve çocuk gelişimi konusunda eğitilmiş, görüşme ya da danışmanlık konularında önceden eğitim almış, yüksekisans mezunu, görüşmelerde objektif ve yargılayıcı olmayan bir tutum alabilen, geribildirimleri olumlu karşılayabilecek esnek kişiler olmaları gerekir.

6) Yapılandırılmış protokoller tavsiye edilmektedir çünkü bunlar etkili, kullanımı kolay ve eğitimleri kolay olan protokollerdir. Ancak, bunlar süpervizyon ve geribildirimlerle birlikte kullanılmalıdırlar.

7) Çocuk soruyu cevaplayamadığında, soruyu anlamadığında, bir şeyi hatırlamadığında, soruya cevap vermek istemediğinde ya da görüşmeci bir hata yaptığında ne yapılması gerektiğine dair kurallar görüşmenin başlangıcında belirlenmelidir.

8) İstismar iddialarını tartışmadan önce, görüşmeci çocukla doğru ve yalan arasındaki farkı, yalan söylemenin sonuçlarını tartışmalıdır ve çocukla

doğruyu söyleyeceğine dair bir anlaşma yapılmalıdır.

9) Temas Anketi çocuğun deneyimlediği iyi ve kötü dokunuşlar hakkındaki ayrıntıların toplanmasında kullanılabilir bir tekniktir, yine de deneysel olarak desteklenmiş tekniklerle birlikte kullanılmalıdır.

10) Kognitif görüşme teknikleri (özellikle büyük çocuklarda) istismarla ilgili ileri detayları elde etmede kullanılmalıdır. Bu teknikler için çocuğun gelişimsel düzeyi de gözönünde bulundurulmalıdır.

11) Anatomik ayrıntılı bebekler dikkatle kullanılmalıdır, çok küçük çocuklarda kullanılmamalıdırlar ve çocuk olayı çoktan ifşa etmişse, olayla ilgili ek ayrıntıları elde etmede kullanılmalıdır.

12) Genişletilmiş adli değerlendirme, uygun yürütüldüğünde ilk görüşmede olayı ifşa etmeyen çocuklar için değerli bir seçenektir. Ancak sadece gerekli durumlarda kullanılmalıdır.

Çocuk cinsel istismar vakalarında adli görüşme yıllar içinde büyük bir gelişme göstermiştir. Ancak bu teknikler yararlı olsa da ileri araştırmalara ihtiyaç vardır.

Kaynaklar

American Professional Society on the Abuse of Children. (2002). Practice guidelines: Investigative interviewing in cases of alleged child abuse.

Boat, B. ve Everson, M. (1996). Concerning practices of interviewing when using anatomical dolls in child protective services. *Child Maltreatment*, 1, 96-104.

Boney-McCoy, S. ve Finkelhor, D. (1995). Prior victimization: A risk factor for child sexual abuse and for PTSD-related symptomatology among sexually abused youth. *Child Abuse and Neglect*, 19, 1401-1421.

Britton, H. L. ve O'Keefe, M. A. (1990). Use of nonanatomical dolls in the sexual abuse interview. *Child Abuse and Neglect*, 15, 567-573.

Bruck, M. ve Ceci, S. J. (1995). Amicus brief for the case of State of New Jersey v. Michaels presented by Committee of Concerned Social Scientists. *Psychology, Public Policy, and Law*, 1, 272-

322.

Campis, L. B., Hebden-Curtis, J. ve Demaso, D. R. (1993). Developmental differences in detection and disclosure of sexual abuse. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 32, 920-924.

Cantlon, J., Payne, G. ve Erbaugh, C. (1996). Outcome-based practice: Disclosure rates of child sexual abuse comparing allegation blind and allegation informed structured interviews. *Child Abuse and Neglect*, 20, 1113-1120.

Carnes, C. (2005). *Extended forensic evaluation*. (b.t.). http://www.nationalcac.org/professionals/model/forensic_eval.html

Carnes, C. (2000). *Forensic evaluation of children when sexual abuse is suspected*. Hunstville, AL: National Children's Advocacy Center.

Carnes, C. N., Nelson-Gardell, D., Wilson, C. ve Orgassa, U. C. (2001). Extended forensic evaluation when sexual abuse is suspected: A multisite field study. *Child Maltreatment*, 6, 230-242.

Carnes, C. N., Wilson, C. ve Nelson-Gardell, D. (1999). Extended forensic evaluation when sexual abuse is suspected: A model and preliminary data. *Child Maltreatment*, 4, 242-254.

Ceci, S. J. ve Bruck, M. (1993). Children's recollections: Translating research into policy. *SRCD Social Policy Reports*.

Craig, R. A., Scheibe, R., Raskin, D. C., Kircher J. C. ve Dodd, D. H. (1999). Interviewer questions and content analysis of children's statements of sexual abuse. *Applied Developmental Science*, 3, 77-85.

Davies, G. M., Westcott H. L. ve Horan, N. (2000). The impact of questioning style on the content of investigative interviews with suspected child sexual abuse victims. *Psychology, Crime, and Law*, 6, 81-97.

DeLoache, J. S. (1993). The use of dolls in interviewing young children. M. S. Zaragoza, J. R. Graham, G. C. N. Hall, R. Hirschman ve Y. S. Ben-Porath, (Ed.), *Memory and testimony in the child witness* içinde. Thousand Oaks, CA: Sage.

Fisher, R. P. ve Geiselman, R. E. (1992). *Memory-enhancing techniques for investigating interviewing: The cognitive interview*. Springfield, IL: Charles C. Thomas.

Geiselman, R. E., Fisher, R. P., Firstenberg, I., Hutton, L. A., Sullivan, S. ve Avetissian, I. ve ark. (1984). Enhancement of eyewitness memory: An empirical evaluation of the cognitive interview. *Journal of Police Science and Administration*, 12, 74-80.

Haskett, M. E., Wayland, K., Hutcheson, J. S. ve Tavana, T. (1995). Substantiation of sexual abuse allegations: Factors involved in the decision-making process. *Journal of Child Sexual Abuse*, 4, 19-44.

Hayes, B. K. ve Delamothe K. (1997). Cognitive interviewing procedures and suggestibility in children's recall. *Journal of Applied Psychology*, 82, 562-577.

Hershkowitz, I., Orbach, Y., Lamb, M., Sternberg, K. J. ve Horowitz, D. (2002). A comparison of mental and physical context reinstatement in forensic interviews with alleged victims of sexual abuse. *Applied Cognitive Psychology*, 16, 429-441.

Hewitt, S. K. (1998). *Assessing allegations of sexual abuse in preschool children: Understanding small voices*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Hewitt, S. K. ve Arrowood, A. A. (1994). Systematic touch exploration as a screening procedure for child abuse: A pilot study. *Journal of Child Sexual Abuse*, 3, 31-43.

Hsu, E., Sedlar, G., Flood, M. F. ve Hansen, D. J. (2002). Child Sexual Abuse. M. Hersen, (Ed.), *Clinical behavior therapy: Adults and children* içinde (449-473). New York: Wiley.

Huffman, M. L., Warren, A. R. ve Larson, S. M. (1999). Discussing truth and lies in interviews with children: Whether, why, and how? *Applied Developmental Science*, 3, 6-15.

Lamb, M. E. ve Fauchier, A. (2001). The effects of question type on self-contradictions by children in the course of forensic interviews. *Applied Cognitive Psychology*, 15, 483-491.

Lamb, M. E. ve Garretson, M. E. (2003). The effects of interviewer gender and child gender on the informativeness of alleged child sexual abuse victims in forensic interviews. *Law and Human Behavior*, 27 (2), 157-171.

Lamb, M. E., Hershkowitz, I., Sternberg, K. J., Esplin, P. W., Hovav, M., Manor, T. ve ark. (1996). Effects of investigative utterance types on Israeli children's responses. *International Journal of Behavioural Development*, 19, 627-637.

Lamb, M. E., Sternberg, K. J., Orbach, Y., Esplin, P. W. ve Mitchell, S. (2002). Is ongoing feedback necessary to maintain the quality of investigative interviews with allegedly abused children? *Applied Developmental Science*, 6, 35-41.

Lamb, M. E., Sternberg, K. J., Orbach, Y., Esplin, P. W., Stewart, H. ve Mitchell, S. (2003). Age differences in young children's responses to open-ended invitations in the course of forensic interviews. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71 (5), 926-934.

Lanning, K. (2002). Criminal investigation of sexual victimization of children. J. E. B. Myers, L. Berliner, J. Briere, C. T. Hendrix, C. Jenny ve T. A. Reid, (Ed.), *The APSAC handbook on child maltreatment* (2. baskı) içinde (329-347). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.

Melton, G. B., Pettila, J., Poythress, N. G. ve Slobogin, C. (1997). *Psychological evaluations for the courts: A handbook for mental health professionals and lawyers* (2.baskı). New York: Guilford Press.

Murray, B. (2005). *National Children's Alliance standarts for full member programs*. (b.t.) <http://www.nca-online.org/network.html>.

National Children's Advocacy Center (2005a). *Child forensic interview model*. (b.t.) http://www.nationalcac.org/professionals/model/forensic_interview.html.

National Children's Advocacy Center (2005b). *The CAC model*. (b.t.) http://www.nationalcac.org/professionals/model/cac_model.html.

National Children's Alliance (2003). *Joining hands to protect children: National Children's Alliance 2003 annual report*. Washington, DC: Author.

Orbach, Y., Hershkowitz, I., Lamb, M. E., Esplin, P. W. ve Horowitz, D. (2000). Assessing the

value of structured protocols for forensic interview of alleged child abuse victims. *Child Abuse and Neglect*, 24, 733-752.

Santtila, P., Korkman, J. ve Sandnabba, N. K. (2004). Effects of interview phase, repeated interviewing, presence of a support person, and anatomically detailed dolls on child sexual abuse interviews. *Psychology, Crime and Law*, 10, 21-35.

Saywitz, K. J., Geiselman, R. E. ve Bornstein, G. K. (1992). Effects of cognitive interviewing and practice on children's recall performance. *Journal of Applied Psychology*, 77, 744-756.

Saywitz, K. J., Goodman, G. S. ve Lyon, T. D. (2002). Interviewing children in and out of court: Current research and practice implications. J. E. B. Myers, L. Berliner, J. Briere, C. T. Hendrix, C. Jenny ve T. A. Reid, (Ed.), *The APSAC handbook on child maltreatment* (2. baskı) içinde (329-347). Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.

Sternberg, K. J., Lamb, M. E., Hershkowitz, I., Esplin, P. W., Redlich A. ve Sunshine, N. (1996). The relation between investigative utterance types and the informativeness of child witnesses. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 17, 439-451.

Sternberg, K. J., Lamb, M. E., Orbach, Y., Esplin, P. W. ve Mitchell, S. (2001). Use of a structured investigative protocol enhances young children's responses to free-recall prompts in the course of forensic interviews. *Journal of Applied Psychology*, 86, 997-1005.

Talwar, V., Lee, K., Bala, N. ve Lindsay, R. C. L. (2002). Children's conceptual knowledge of lying and its relation to their actual behaviors: Implications for court competence examines. *Law and Human Behavior*, 26, 395-415.

Tyler, K. A. (2002). Social and emotional outcomes of childhood sexual abuse: A review of recent research. *Aggression and Violent Behavior*, 7, 567-589.

U.S. Department of Health and Human Services. (2005). *Child maltreatment 2003*. Washington, DC: U.S. Government Printing Office.

Wells, R. D. (1992). *Test retest reliability of the structured interview for symptoms associated with sexual abuse (SASA)*. Yayınlanmamış çalışma, Departmen of Pediatrics, Valley Medical Center, Fresno, CA.

Wells, R., McCann, J., Adams, J., Voris, J. ve Dahl, B. (1997). A validation study of the structured interview of symptoms associated with sexual abuse (SASA) using three samples of sexually abused, allegedly abused, and nonabused boys. *Child Abuse and Neglect*, 21, 1159-1167.

Wood, J. M. ve Garven, S. (2000). How sexual abuse interviews go astray: Implications for prosecutors, police, and child protection services. *Child Maltreatment*, 5, 109-118.

Wyatt, W. J. (1999). Assessment of child sexual abuse: Research and proposal for a bias-free interview: Part II. *The Forensic Examiner*, 8, 24.

* Cronch, L. E., Viljoen, J. L. ve Hansen, D. J. (2006). Forensic interviewing in child sexual abuse cases: Current techniques and future directions. *Aggression and Violent Behavior*, 11, 195-207.